פרשת וילך

שימה בפיהם

תש"ד כנראה

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (דברים ל"א יט).

""שימה בפיהם', בגימטריא: זה תלמוד" (בעל הטורים שם). לא מספיק לכתוב ולא מספיק ללמוד את התלמוד - נדרשת השימה בפה. נדרשת ההכנסה היסודית לתוך הנפש של הבנים עד כדי כך שתהא שימה בפה, שהבנים לא יהיו רק שואלים כענין, כי אם גם משיבים כהלכה.

ודבר זה מושג רק על ידי: "כתבו לכם את השירה הזאת". "כל הקורא בלא נעימה ושונה ללא זמרה, עליו הכתוב אומר: 'וגם אני נתתי להם חֻקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'" (מגילה ל"ב א). התורה צריכה להיות נקראת בנעימה, בניגון, בשירה, והשיר הוא הוא אשר מסגל את התורה לכל תקופה ותקופה. כי כל תקופה והשיר שלה, הניגון שלה, ה"ועתה..." שלה, הביטוי המיוחד של ערגתה של הנשמה לדבר ה'. התורה אינה משתנה, אולם הניגון משתנה לפי האוזן ולפי הסביבה.

"מזמרת הארץ" (בראשית מ"ג יא), ניגון ארצישראלי (ליקוטי מוהר"ן תניינא ס"ג). ניגון זה עדיין קשה להן לישיבות לסגלו, עדיין יש וניגון הגולה עולה מבין הכתלים, וניגון זה כל כך לא מתאים לסביבה, כל כך זר לה. ועל ידי זה גם הלימוד עצמו נעשה תלוש ורחוק, כי מורגש שהניגון חורג מהמסגרת הכללית. אנו קרואים לא רק ללמוד וללמד, כי אם גם להחיות את הניגון הארצישראלי, למען יקום

שיח שאול

הטיפוס המבורך של התלמיד החכם הארצישראלי, זה המנעים לחברו בהלכה (סנהדרין כ"ד א), אשר רצונו ומגמתו יהיו לשלב את התורה בחיי המציאות, אשר הקשרים בינו לבין האומה המתחדשת יהיו קשרים יציבים, קשרי לב.

תש"ח

"ועתה **כתבו** לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה **בפיהם**..." (דברים ל"א יט). צמודות ומאוחדות כאחת ירדו התורה הכתובה והתורה שבעל פה.

אין תורה אלא אם כן מצטרפת אליה זו שבעל פה, זו אשר שומה בפה, זו אשר מתקיימת לא רק כציווי חיצוני שבספר, אלא נהפכת לחלק מהמהות העצמית, של "כי הם חיינו ואורך ימינו" (ברכת אהבה).

היה כבר הנסיון של כת הקראים, שבשעתה היתה כת חזקה וענפה, ומה עלתה להם? נצטמקו, נדלדלו וסופם שעברו ובטלו מן העולם.

אולם מצד שני, יש גם לזכור את ה"כתבו לכם", את הכפיפות לתורה הכתובה, את אי האפשרות לזוז מזאת התורה אשר נצחית היא, ואשר רק באותה מדה שתורה זו נהפכת לתורה שבעל פה, ורק במדה זו שהתורה שבעל פה יונקת ממנה ומתבססת עליה, יש אף לה ערך תורני. וכל מה שתלמיד ותיק עומד לחדש אף זה ניתן למשה מסיני (ויק"ר כ"ב א).

יש גם לזכור, כי פירוש התורה אף הוא תורה, וכי הדרך של **הגשמת** התורה בחיים אף היא תורה, וטעות היא לחשוב שאנו יכולים לדאוג לקיומה של תורה בחיים יותר מאשר התורה עצמה.

וכל זה מושג על ידי הדגשת "**השירה** הזאת", על ידי שנשתדל לפתח את ההכרה בשירת החוקים.

פרשת וילך

ולמדו ליראה

תש"א

"ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים..." (דברים ל"א יג).

קורס שלם צריך לעבור בכדי ללמוד ליראה. פשוטה וטבעית היא היראה הירודה, מפחדים אנו שמא יקפח פלוני את פרנסתנו, מפחדים אנו שמא יקלקלו הגשמים את היבול, שמא לא תהיה ההטלה יפה. פחד מפחד שונה, יראה מיראה שונה, ושוכחים אנו ומתעלמים אנו ממקור היראה, עליה אמר החסיד, שהפחד מפני ה' הניס מעליו את הפחד האנושי והמקרי.

ואם רק אצל משה היראה מילתא זוטרתא היא (ברכות ל"ג ב), הרי אנו היודעים לפחד מהכל, אולם איננו יודעים לפחד מהעיקר.

גם כיום הקב"ה לומד אתנו שיעור ביראה. מה קשה השיעור הזה, אבל אשרי הלומד, "אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו" (תהלים צ"ד).

תש"ה

קראנו את פרשת הקהל. המצוה היא **ללמוד** ליראה. המורה לזה הוא מלך ישראל, והזמן לזה הוא מוצאי שמיטה. ללמוד, כי אם לא לומדים לא יודעים. כי זה מקצוע. כי זה לא בא בעצמו. ואם אמנם "לא בשמים היא..." (דברים ל' יב-יד), הרי מצד שני "בפיך ובלבבך לעשותו" (שם), רק על ידי "בפיך ובלבבך" משיגים אותה, מאליה אין היא באה, לזה לא מספיקה גירסא דינקותא. אמנם, יש צורך גם בחינוך הטף המתרשמים מהצורה החיצונה, אבל טף למה באים? להביא שכר למביאיהם (רש"י שם). בסופו של דבר יביא זה את השכר, כשיגדלו אף הם ולמדו ליראה.

וככל מקצוע שדורש התמסרות, כך גם המקצוע הזה. "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'..." (משלי ב' ד-ה). כי את יראת ה' יש להבין, להבין איך לירא, להבין את הגבולות, לדעת את תכלית הידיעה שלא נדע, להבין עד איזה מקום מחשבתנו מגעת והיכן מתחיל המקום שעליו אנו אומרים: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך" (ברכות י' א). להבין יראה זהו מקצוע כחיפוש

שיח שאול

המטמונים, וידוע מה רבים העמל והנדודים וחוסר חיי נוחיות אשר מחפשי המטמונים מתנסים בהם.

את זה צריך ללמוד במוצאי השמיטה, אחרי אשר עברה שנה בלימוד ובעיון. כי ודאי שלזה ניתנה שנת השמיטה, שמעמד ההקהל אינו אלא סיכומה. כי אף על פי שגם הגישה לשמיטה מוכרחה להיות במדה של בטחון ושל יראת ה', גם בכדי לראות ברכה בשנה השישית, גם בכדי להשאר גיבור כח בשנת השמיטה, הרי רק אחרי שעברו את הנסיון בפועל יש לגשת ללימוד היראה.

והמלמד הוא מלך ישראל, אשר עליו נאמר: "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלקיו" (דברים י"ז יט). הוא אשר עומד במרכז החיים הפוליטיים של האומה ואשר לומד ליראה בקורס לכל ימי חייו, הוא זה שצריך להראות כיצד הכל נובע מהשגחה, כיצד הענינים הלאומיים וגם הענינים הבינלאומיים עיקרם ויסודם ביראת ה'.

אף בשמיטה זאת יש לראות את יד ה'. גם מבחינה פוליטית הננו גומרים שנה זו במפלת אויבינו, אשר עם זה שהספיקו לעשות לנו רעה גדולה עד מאד, הרי לא ביצעו את כל זממם, והננו רואים בחוש איך שנתקיימו בנו דברי התורה "לא געלתים **לכלתם**" (ויקרא כ"ו מד). כי כליה לא יכלו לעשות לנו. ואף היום אנו מקבלים את עולי מאוריציוס, אשר מושל הארץ נשבע כי לא יראו את הארץ. אנו רואים, כי דבר ה' חזק מהם. ואף גם בשטח החקלאי יש לראות יד ה'. כי גם אלה אשר התחזקו ולא השתמשו בהיתר, מכל מקום החזיקו מעמד. ראינו גם, כי לפעמים הצליחו דוקא המקומות אשר לא עובדו. ואף בשביל אלה אשר התנהגו לפי הוראות הרבנות, מכיון שהיה הדבר לפי הוראה, ודאי הועיל דבר זה להם לחמוד בלבם את המצוה ולהשתוקק לקיימה אי"ה כתיקונה בשמיטה הבאה.

גם עכשיו יש לנו אפוא ללמוד ליראה ולקבל את פני השנה הבאה ברוח של התרוממות הנפש ושל עליה ביראת שמים.

פרשת וילך

חינוך למצוות

על פי עמוד הימיני סי' נ"ד, תשכ"ז

הנה יש מקום לעיין בדין החינוך למצוות של קטנים, אם תוכנו מצד ההרגל למצוות בכח **הכרתו** של הילד, שאף על פי שאין דעתו דעה גמורה ואין הכרתו הכרה מלאה, שמתוך כך אין הוא בן כוונה כשל גדול, ומכל מקום מבין הוא קצת לפי דעה קלושה שיש לו; או, שתוכן הדבר מצד **ההשפעה** שהמצוה משפיעה על הגוף העושה, שמכניסה בו רוח של קדושה, ואין הדבר שייך לצד ההכרה והדעה של הילד (ובדומה למה שמצאנו: "תורה... מגנא ומצלא, מצוה... אגוני מגנא אצולי לא מצלא", סוטה כ"א א. הרי שיש איזה כח מסתורי למצוה להגן על האדם ממעשה עבירה ולהטותו לצד הטוב).

ונראה, ששני תכנים אלה של חינוך אנו מוצאים באחת המצוות בתורה גופא, מצוה שאולי שמשה הדוגמא לחכמים בבואם לתקן מצות חינוך כללית לכל המצוות. הכוונה היא למצות הקהל.

הנה אמרו ריש חגיגה (ג' א): "טף למה באין? - בכדי ליתן שכר למביאיהן". ועיין מהרש"א (שם) שהקשה, הרי בתורה נתבאר שהמטרה בהבאתם היא בכדי שגם הם ילמדו. ותירץ, דהגמרא נוקטת שיש מצות הקהל גם לקטנים שהם קטנים מגיל הראוי ללמוד. ולכאורה אינו מובן, אם כן מה מתרץ שם רבי אלעזר בן עזריה: "ליתן שכר למביאיהן", הרי אם אין הם ראויים ללמוד כלום אין בהבאתן שום מטרה, ומה שייך בזה שכר. ועיין מורה נבוכים ח"ג, שהתוכח עם המפרשים שאין תכלית למצוות חוץ מקבלת שכר, ושאל עליהם, שאם כן הרי זו פעולה של הבל, ואיך יתכן שהבורא יצוה על זה. וקושיא זו קשה על הגמרא, בפרט שרבי יהושע כל כך נתפעל מזה, ואמר (שם): "מרגלית טובה היתה בידכם...".

אמנם לפי דברינו נראה, שהכוונה היא שיש במצות הקהל של הטף שני תכנים, וכמו שכתב המהרש"א הנ"ל: תוכן אחד הוא בשביל **הגדולים** יותר, שיש בהם משום **לימוד**. וכאן הכוונה במצות הקהל שתשמש להם כהכנה לקיום מצוות מכח הבחירה העצמית, שהרי זהו חינוך המכוון להכרתו של הילד. אמנם מעיקרא הגמרא לא הבינה, מה חינוך שייך למי שאינו יכול ללמוד כלום, ועל זה היא ענתה שיש בכח המצוה שמקיימים בגופו של הילד להשפיע על איכותו בכדי להמשיך עליו שפע קודש. והנה בזה יש להבדיל בין שני הגילים שהזכרנו, כי אם המטרה של הילד היא שילמד, יש לומר שגם יקבל שכר על מצות לימוד זו, אף על פי שאין קטן מחויב במצוות, כאן שהתורה הטילה מצוה (אפילו אם היא על ידי ההורים)

שיח שאול

הרי גם הילדים שייכים במצוה. אבל התינוקות שהם למטה מגיל לימוד הם ודאי לא יקבלו שכר, שהרי אינם יודעים כלל מה שהם עושים. אלא שההורים מכניסים בהם רוח טהרה וקדושה על ידי מצוה זו, ועל כן שייך בזה לומר: "כדי ליתן שכר למביאיהן". היינו, שההורים עשו באמת פעולה שתביא תועלת וכנ"ל, אלא שהילד אינו שייך לפעולה זו כלל, ועל כן הכל נזקף לזכות מביאיהם.